

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ СУМЩИНИ

Війна створила надзвичайні виклики для ринку праці, зокрема втрату кадрів унаслідок міграції та мобілізації, а також зміни у структурі зайнятості [1]. Тому за ініціативи Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області кожного року проводиться моніторинг ринку праці області.

Основними завданнями є визначення перспектив розвитку ринку праці в умовах воєнного стану, можливості подальшої співпраці ЗП(ПТ)О регіону з бізнесом та налагодження ефективної комунікації в умовах сьогодення.

За участі закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О) у 2024 році зібрано 271 анкету підприємств з різних регіонів Сумщини.

За результатами дослідження сьогодні більшість підприємств регіону (52%) намагається підтримувати сталі обсяги виробництва, хоча 23% - зменшили. Лише 13% опитаних підприємств мають позитивну динаміку розвитку.

Результати дослідження показали, що майже 85% опитаних підприємств мають відкриті вакансії, більшість з яких для працівників з професійно-технічною освітою (84%). При цьому для 69% роботодавців наявність диплома кваліфікованого робітника державного зразка є важливою умовою для працевлаштування (у 2023 році – для 55%), а для 31% - достатньою є часткова або неповна кваліфікація.

Якщо аналізувати загальний обсяг попиту на кваліфікованих робітників, то можна виділити напрями, на професії яких у 2024 р. попит найбільший, – громадське харчування, сільське господарство, будівництво (у 2023 році - промисловість, транспорт, громадське харчування).

Отже, підприємства регіону найбільше потребують кваліфікованих робітників напряму громадського харчування (кухарі, кондитери, офіціанти, бармени, пекарі, технологи, пекарі, лаборанти тощо). У 2024 році попит на зазначені професії зріс з 18,9% до 22,1%. В найближчі 2 роки також прогнозується зростаюча динаміка.

У звітному році більш ніж у 2 рази збільшився попит на професії сільськогосподарського та будівельного напрямків. Однак така тенденція є тимчасовою, бо вже в наступні 2 роки очікується зниження попиту.

Варто відмітити, різкий спад попиту у 2024 році на професії промислового напрямку з 24,2% до 8,5%, причиною цього могло стати пошкодження багатьох промислових об'єктів регіону внаслідок військової агресії росії проти України. Проте у 2025-2026 рр. прогнозується збільшення попиту на промислові професії у 1,5 рази.

У 2024 році маємо також зниження рівня попиту на кваліфікованих робітників за професіями напрямів транспорту, легкої промисловості, торгівлі, інформаційних та комунікаційних технологій.

Загалом аналізуючи тенденції попиту на різні напрями економіки та професії протягом останніх 3-х років, можна дійти висновку, що підприємства області функціонують у стані невизначеності, більшості з них важко спрогнозувати робітників, яких професій і в якій кількості їм будуть потрібні.

На ринку праці з'являється попит на нові професії, які раніше не були актуальними (наприклад, DevOps інженери, апаратники підготовки сировини, лаборанти монтажники ІКУ, сантехніки, монтажники систем утеплення та електромонтери сонячних батарей).

Аналіз оцінки підприємствами підготовки кваліфікованих робітників показав, що 97% з них задоволені рівнем професійних компетентностей випускників ЗП(ПТ)О. У минулому році їх частка становила 95%. При цьому 18,5% опитаних роботодавців

вказали, що випускникам ЗП(ПТ)О не вистачає фахових компетентностей пов'язаних зі спеціальністю (таблиця 1).

Крім того, роботодавці зазначають важливість у працівників м'яких навичок, зокрема: уміння працювати в команді (29,2% опитаних), володіння іноземною мовою (25,1%), гнучкість, адаптивність, постійний саморозвиток (22,1%). Зазначені компетентності рекомендується опановувати на уроках теоретичної підготовки, виробничого навчання (як окремі теми/модулі або наскрізно), а також як додаткові компетентності.

За результатами опитування 69% підприємств у подальшому планують потроху нарощувати обсяги виробництва (у 2023 році – 80%). Разом з тим 11% планують частково змінити вид діяльності, 7% - зменшити потужності виробництва, 6% - продовжать функціонувати на тому ж рівні, 6% - переїхати в інше місце (у 2023 році лише 2%); 1% – повністю переорієнтувати свою діяльність.

Таблиця 1

Професійні компетентності, яких бракує випускникам ЗП(ПТ)О з професій (за результатами моніторингу)

<i>Професії</i>	<i>Професійні компетентності, яких бракує</i>
Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів	Уміння діагностувати і ремонтувати електронні системи гібридних та електричних автомобілів, виконувати слюсарні та зварювальні роботи, фрезерні роботи.
Офіс-адміністратор	Знання та володіння системами і програмами електронного документообігу.
Електрогазозварник	Уміння правильно підбирати режим зварювання, здійснювати зварювання у всіх просторових положеннях.
Будівельні професії	Обчислювати кількість та вартість сировини та матеріалів за різними видами робіт.
Електромонтер	Монтаж повітряних ліній електропередач із самонесучими ізольованими проводами (СПП).
Кухарі ,кондитери, офіціанти	Організація кейтерінгового обслуговування, організація фуршетів, сервірування столів, використання новітніх (енергозберігаючих) технологій.
Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування	Монтаж сучасної теплої підлоги.
Продавець	Знання основ маркетингу та уміння рекламувати товари, основ дизайну для оформлення вітрин.
Перукар	Процедури професійного догляду за волоссям, складні види фарбування, нарощування волосся, навички барбера.
Для всіх професій	Знання сучасного обладнання у відповідній галузі та початкові навички роботи з ним.

Основними формами співпраці підприємств та ЗП(ПТ)О Сумщини можна вважати: забезпечення проходження виробничої практики учнів закладів ПТО (вказали 91,9% опитуваних), екскурсії здобувачів освіти до підприємства/установи/організації (54,6%), стажування майстрів виробничого навчання та викладачів на виробництві (53,5%). За останні 5 років зазначені форми співпраці є найбільш бажаними для підприємств.

Висновок: підприємства області адаптуються до воєнного стану і намагаються підтримувати сталі обсяги виробництва. Щодо перспектив розвитку, то більшість підприємств прогнозує їх збільшувати потужності виробництва, однак їх частка

зменшується з кожним роком. Натомість частка підприємств, які планують переїхати в більш безпечний регіон України, навпаки стрімко збільшується. Тому можна дійти висновку про наявність негативних тенденцій на ринку праці Сумщини, що може стати причиною зниження рівня працевлаштування випускників ЗП(ПТ)О.

Список використаної літератури

1. Війна створила надзвичайні виклики для ринку праці, зокрема втрату кадрів унаслідок міграції та мобілізації, а також зміни у структурі зайнятості. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3909003-rinok-praci-v-umovah-vijni-demograficni-vikliki-dla-ukraini.html> (дата звернення: 17.10.2024)